

Demokrasinin Utanç Günü: 17 Eylül

Türkiye demokrasisi için unutulmayacak bir kara leke olarak tarih sayfalarına kazınan merhum Başbakan Adnan Menderes'in 17 Eylül 1961'de idam edilmesinin üzerinden 57 yıl geçti. - 16.09.2018

Milli iradeye, 27 Mayıs 1960 müdahalesiyle vurulan darbe ve bu süreçte 1950 seçimlerinde yüzde 52,7 oyla iktidara gelen ve 10 yıl süreyle başbakanlık yapan Adnan Menderes'in 17 Eylül 1961'de idam edilmesi, Türkiye demokrasisi için unutulmayacak bir kara leke olarak tarih sayfalarına kazındı.

O dönemin en önemli şahitlerinden, merhum Adnan Menderes'in 2011'de vefat eden oğlu, siyasetçi Aydın Menderes'in eşi Ümran Menderes, Adnan Menderes'in 57 yıl önce vefat ettiği dönem ve Türkiye'de bugün yaşananlara ilişkin AA muhabirine açıklamalarda bulundu.

Adnan Menderes'in idam edildiği dönemde genç bir kız olduğunu ve henüz aileye katılmadığını anımsatan Ümran Menderes, o günün tüm vatandaşlar açısından çok acı bir gün olduğunu ve 1960'taki darbenin insanları ayıştırdığını ifade etti.

1960 darbesinin ardından düzmece bir mahkeme tarafından verilen kararlar Adnan Menderes'le Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam edildiğini hatırlatan Ümran Menderes, yaşanan bu acı olaya yönelik, "Onların idam edilerek, hayattan koparılmaları başta aileleri olmak üzere tüm sevenlerini yasa boğdu. Rahmetli eşim Aydın'ın da en büyük ukdesi, babasıyla helalleşememektir; hep 'helalleştirmediler' derdi. Bu idamlar, Türkiye'nin büyük bir ayıbıdır. Tarih sayfalarında da hep bu şekilde anılacaktır." diye konuştu.

"Seçimle gelenlerin seçimle gitmesi gerekir"

"Seçimle gelenlerin seçimle gitmesi gerekir. Demokrasi bunu gerektirir." diyen Ümran Menderes, demokrasi şehitlerinin Türkiye'ye yaptığı hizmetlerin, bugüne kadar hiç

unutulmadığını, bundan sonra da unutulmayacağını vurguladı.

Menderes, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Darbeler, ülkemizin gelişip büyümesine hep engel olmuştur. Dış güçlerin asıl istediği de tam olarak budur. Onlar, kirli ellerini hiçbir zaman üzerimizden çekmediler, çekmiyorlar. İçerideki piyonları da asla boş durmuyor. Kişiler değişse bile asırlardır süregelen oyunlarını ülkeler ve maşaları oynamaya devam ediyor.

Bunun en yakın örneği 15 Temmuz. 15 Temmuz 2016'da yaşamış olduğumuz korkunç darbe girişimi hala hafızalarımızda. Cumhurbaşkanımızın cesur ve soğukkanlı duruşu, milletimizin canı pahasına bu girişimi engellemesiyle tehlike atlatıldı.”

“Ülkemiz için kenetlenme zamanı”

Ümran Menderes, Türkiye'nin bugün de içinden geçtiği sürece işaret ederek, darbe girişimleriyle yapılamayanın şimdi ekonomik savaşla yapılmaya çalışıldığını söyledi.

Türkiye'nin de bulunduğu bölgede yapılan operasyonlara dikkati çeken Menderes, şu değerlendirmede bulundu:

“‘Süper güç' diye anılan ülkenin, züccaciye dükkanına giren fil misali, Ortadoğu'da girip de dağıtmadığı ülke neredeyse kalmadı. Yok edilen şehirler, hayatlar, vatansız insanlar... Ülkemizi de hem ekonomik olarak hem de Ortadoğu üzerinden sıkıştırmaya çalışıyorlar. Oynanan oyun bitmiyor, 'dost' diye bir şey yok zaten.

Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen güzel ülkemizde büyük projelere imza atılıyor. Yılgınlık, bıkkınlık göstermeden son sürat kalkınmaya, büyümeye devam ediyoruz. Her zamankinden daha çok birlik ve beraberliğe ihtiyacımız var. Artık kısır çekişmeleri bırakıp ülkemiz için kenetlenme zamanıdır.”

İç ve dış politikada büyük değişimlere imza attı

Aydın'da varlıklı bir çiftçinin oğlu olarak 1899'da dünyaya gelen Adnan Menderes, İzmir İttihat ve Terakki Mektebi ve ardından da İzmir Amerikan Koleji'nden mezun oldu. Menderes, 1931'de CHP Aydın milletvekili seçildikten sonra ise Ankara Hukuk Fakültesi'ne girerek, 1935'te bitirdi.

İsmet İnönü ile “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” görüşmeleri sırasında görüş ayrılığına düşen Menderes, parti içi muhalefetten dolayı 1945'te CHP'den ihraç edildi. Menderes, CHP'den birlikte ihraç edildikleri arkadaşları Celal Bayar, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan

ile 7 Aralık 1945'te Demokrat Parti'yi (DP) kurdu.

DP, 14 Mayıs 1950'deki seçimlerde büyük bir başarıya imza atarak yüzde 52,7 oyla 420 milletvekili çıkardı.

10 yıllık başbakanlığı döneminde Türk iç ve dış politikasında büyük değişimlere imza atan Adnan Menderes'in döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün resimlerinin tekrar paralara basılmaya başlanması, Türkçe okunan ezanın Arapça okunmasının serbest bırakılması gibi hafızalara yerleşen uygulamalar gerçekleştirildi.

Menderes döneminde Türkiye'nin dış politikası ile ekonomisinde de önemli gelişmeler yaşandı. 1951'de Kore'ye asker gönderen Türkiye, 1952'de NATO'ya tam üye oldu.

Serbest piyasa ekonomisine geçişi hızlandıran DP iktidarı, yabancılara petrol arama ve çıkarma izni verdi. Yabancı sermayeyi teşvik yasası çıkaran DP, gelen kredileri özellikle tarım alanında kullandı. Marshall Planı'nın da katkısıyla ülkede yeni sanayi tesisleri kurulan DP döneminde, Türkiye'nin gayri safi milli hasılası yılda ortalama yüzde 9 büyüdü.

Menderes başkanlığındaki DP, 2 Mayıs 1954'te yapılan seçimlerde de oyların yüzde 57,6'sını alarak büyük bir zafer kazandı.

Demokrasinin utanç günü

Tüm bu süreçler içerisinde Türkiye demokrasisi ilk darbesini 27 Mayıs 1960'ta aldı. Sabaha karşı saat 04.00'te radyoda Kurmay Albay Alparslan Türkeş, TSK olarak yönetime el koyduklarını ilan etti ve askeri darbenin sebeplerini bir radyo bildirisi ile halka duyurdu.

Menderes, 27 Mayıs 1960 günü Kütahya'da Albay Muhsin Batur tarafından gözaltına alınarak, Ankara'ya götürüldü ve diğer tutuklu DP üyeleri ile Yassıada'da hapsedildi.

Darbeci subaylar, Cemal Gürsel başkanlığında kurulan Milli Birlik Komitesi ve Kurucu Meclis ile beraber ülke yönetimine el koydu. Menderes ve diğer DP üyeleri, bulundukları Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından yargılanmaya başladı.

27 Mayıs darbesini yapan cuntacıların özel olarak kurdukları mahkeme olan Yüksek Adalet Divanı'nda 13 davadan yargılanan Menderes, 'Bebek Davası' dışındaki bütün davalardan suçlu bulundu. Mahkeme, 9 ay 27 gün süren yargılama süreci sonunda aralarında Menderes'in de bulunduğu 14 kişinin idamına, 31 kişinin de ömür boyu hapse mahkum edilmesine karar verdi. Geri kalan 418 sanık hakkında ise 6 ay ile 20 yıl arasında değişen oranlarda hapis cezaları veya beraat kararı verildi.

“Allah milletimize zeval vermesin”

Cemal Gürsel başkanlığındaki Milli Birlik Komitesi, Celal Bayar, Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu dışındakilerin idam cezasını affetti. Celal Bayar'ın cezası yaş haddi nedeniyle ömür boyu hapse çevrildi.

Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan, 16 Eylül 1961'de sabaha karşı idam edildi.

Menderes ise 17 Eylül 1961'de sağlık muayenesini yapan doktor heyetinden “sağlam” raporu alınmasının ardından İmralı Adası'na götürüldü.

Komutanın odasında idam kararı yüzüne okundu. Menderes'in dilinden “Allah, milletimize zeval vermesin.” cümlesi döküldü. İdam sehpasına gitmeden önce din görevlisi ile birkaç dakika konuştu. Ardından beyaz gömlek giydirildi.

Menderes'in idam sehpasına çıkarıldıktan sonraki son sözleri, “Hayata veda etmek üzere olduğum şu anda devletim ve milletime ebedi saadetler dilerim. Bu anda karımı ve çocuklarımı şefkatle anıyorum...” şeklinde oldu.

Menderes, 17 Eylül'de saat 13.21'de İmralı Adası'nda idam edildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1990'da çıkardığı yasayla Menderes, Polatkan ve Zorlu'ya itibarlarını iade etti.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA